

Данјан Чен

Шангајска
ЛЕПОТИЦА

Превели
Драган Миленковић
и Весна Ристић

■ Laguna ■

Наслов оригинала:

Chen Danyan

SHANGHAI BEAUTY

上海的红颜遗事

Copyright © 1999, Chen Danyan

Translation copyright © 2018 за српско издање,
ЛАГУНА

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

**ШАНГАЈСКА
ЛЕПОТИЦА**

Садржај

Прво поглавље	13
Друго поглавље	55
Треће поглавље	131
Четврто поглавље	185
Пето поглавље	343
Постскриптум	
Преживели 1	375
Преживели 2	387

Након што је искусила једно доба уроњено у блато и крв, тридесетогодишња Јаојао 1974. године ипак може мирно да седи за столом код рођака и љушти јабуку, гајећи још увек о животу извесне лепе маштарије и с напором се осмехујући док гледа у објектив фото-апарата. Ово скоро да је једна од последњих фотографија коју је оставила свету.

Шанїајска шїрилоїїја

ПРЕДГОВОР

Град је живо биће, град је личност, а не ствар. Зато град поседује карактер, судбину, темперамент, обиље чудних навика, јединствене мале трикове и мирисе, као што је мирис тела, мирис који чак ни ветар не може да одува. У њему, светла и тамна страна увек коегзистирају на истом месту, у једном блоку, у једној улици, у једној кући, чак и у једном пролазу. Зато је он увек занимљив. Такође се може рећи да је град живо биће са бескрајним животним током, понекад делује исцрпљено и чини се као да умире, али у право време може поново да оживи. Понекад буја и расте на све стране, и тада сваке ноћи свуда свирају пастирске фруле, али ће се на прекретници једне епохе сигурно суочити с тешким мукама. Град у свему што доживи увек стиче нова искуства, рађа нове животе у сопственом животу, показујући своја друга лица, што је заиста веома занимљиво. Зато волим да га посматрам, да га описујем, да гледам кроз њега, да пишем кроз њега.

Прошло је толико времена, а ја сам на неки начин тек нашла себе, помисливши да сам писац који описује градове, Каинов потомак. По Књизи Постања, Каин је убио брата, био протеран из своје земље, да би потом лутао околним земљама – сматра се да је он први урбани човек. Данас, Каинови потомци многе генерације за генерацијама у градовима широм света.

Рођена сам у Пекингу и одрасла у Шангају, пропутовала скоро 300 градова на свету и описала њихов изглед и живот. Градови су увек били тема мојих описа, од Шангаја до Санкт Петербурга. За мене, ови градови су попут разних огледала у једној барокној соби, они се огледају један у другом, доказују један другом, у комплексној понављајућој рефлексији коначно одражавајући своје право лице. У Санкт Петербургу сам видела Шангај из педесетих година, Шангај с којим сам се срела деведесетих био је Лондон из седамдесетих година. Ови градови су налик на ланац, када упознате један, заправо сте упознали многе друге. У Стразбуру сам први пут срушила у себи познати градски „домино ефекат“, а 1992. године Шангај ће открити стари изглед града те трговинске луке, стару кућу испод јаворовог дрвета. У мом казивању, улице и зграде представљају карактерну слику града. И као што су све приче становника детаљи о карактеру града као личности, тако су све историје града њен унутрашњи карактерни свет, и зато је *Шангајска ирилоија* заправо књига, а назив ове књиге је управо *Шангај*.

Изгубљено-нађено јесте игра коју највише волим да играм; у налажењу и тражењу сам провела више од

двадесет година, и то време представља најбоље године мог живота. Данас, *Шанїајска їрилоїија* (*Шанїајске усїомене*, *Шанїајска їринцеза*, *Шанїајска лейоїица*), деветнаест година након првог издања, поново се враћа у Шангај ради новог издања, и када погледам уназад, задовољна сам што сам тако провела те дане. Током ових година, бројни, мени непознати читаоци пратили су мој раст, што ми пружа охрабрење и осећај захвалности, јер ме толико много људи тихо чита толико година, као далеког али сталног пратиоца, и то је чиста срећа, увек присутна, коју захвалан писац може добити у својој професији. Заправо, не усуђујем се да поверујем да је таква срећа припала мени.

17. 3. 2015.

Данјан Чен,
уторак,
сунчан дан у Шангају

ПРВО ПОГЛАВЉЕ

„Можете ли ми, молим Вас, рећи нешто лепо о Шангају из летњег периода 1944. године? О оном што се дешавало у свакодневном животу?“, упитала сам старца Шаочанг Веија, који је цео свој живот провео у Шангају.

Пролеће је, педесет шест година после те 1944. Данас пада киша, а за време кишних дана у Шангају дневна светлост у кућама је бледосива, у углу собе нешто мрачнија, попут дуванског дима, помало измешана, док сенке са прозорског оквира на зиду обликују групу замућених пруга. Људи ненавикнути на кишно шангајско пролеће не могу да осете ту благод у дневној светлости, попут димних облака, тако да подједнако тешко могу да осете меланхолију у мекоћи коју носи влажно, кишовито време. Оваква киша која траје и траје, за коју нико никада заиста не може знати када

ће престати, као што не може знати ни када ће се догодити по временској прогнози најављена пролећна грмљавина, донела је звук првог грома ове године. Време сасвим погодно да га питам о 1944. години.

Овај старац има добро памћење и сећа се дана када су Јапанци 1932. године бомбардовали зграду предузећа *Шанџај комершел прес*¹ у северном делу Улице Баошан. Јапанска бомба је експлодирала у тадашњој највећој библиотеци и штампарији у источној Азији, у Улици Баошан је букнуо пожар, а изгорели папир, ношен фебруарским североисточним ветром, плутао је небом ка градским окрузима попут црних снежних пахуља. Те пахуље су заправо били остацци 400.000 кинеских књига, укључујући скоро 60.000 ретких издања, као и папир из стоваришта спремљен за штампање књига. Дан је био потпуно сив од црног папира који је непрекидно падао. Одећа коју су људи у Улици Нанђинг сушили напољу, била је прекривена пепелом од папира. Говорио је о овим стварима са изразом на лицу налик осмеху, дижући седу главу. А онда сам схватила да тај осмех стварно није осмех, већ безгранично стрпљење према прошлости.

Био је помало изненађен што желим да слушам о догађајима из 1944. године.

„Ах, треба ми да бих написала књигу, хоћу да пишем о особи која се родила те године“, објаснила сам. „Желим да сазнам више истинитих детаља о стварима које се у историјским књигама, у дневницима и мемоарима великих људи не могу прочитати, јер хоћу

¹ *Shanghai Commercial Press* – прва модерна издавачка кућа у Кини. (Прим. прев.)

да пишем о једној обичној особи. По мом мишљењу, њена прича је уопштено као трун прашине у књизи историје, али оно што желим да учиним јесте да она постане прашина која никада неће бити избрисана.“

„О да, то је неопходно“, рече он.

Те 1944. године био је младић са непуне двадесет три, већ ожењен. Радио је као чиновник у једној финансијској институцији, а иако је био банкарски службеник, на послу није уопште морао да облачи западњачко оде-ло, већ је већи део радног времена носио дуги огртач.

„Сив?“, питала сам.

„Понекад смеђ“, одговорио је, размисливши.

Ах, млади пореклом из Шангаја у прво време су такође носили смеђе огртаче.

„У лето 1944. Шангај је био окупиран град. У биоскопу *Дахуа* у западном делу Улице Нанђинг приказивали су се само јапански филмови, попут филмова са Јукико Тодороки, Хидеко Такаmine, Сабуром Бандом,² а приказивао се и филм *Оијумски раји*, у кинеско-јапанској копродукцији, јер је у то време Британија била непријатељска земља. Да ли ти је смешно?“, питао ме је.

Иако је Француска концесија,³ са историјом дугом више од пола века, нестала у артиљеријској ватри

² Јукико Тодороки и Хидеко Такаmine су биле познате јапанске глумице, а Сабуро Бандо јапански глумац – сви веома популарни у Јапану тога доба. (Прим. прев.)

³ Француска концесија – део Шангаја, од 1849. под управом Француске, у којем су грађене пословне и стамбене зграде, углавном за Французе. Када је Јапан освојио Шангај 1943, француска влада у Вишију ову територију је предала јапанској влади. (Прим. прев.)

пацифичког рата 1941. године, платани који су ту тада сађени дуж тротоара према француском урбанистичком плану, још увек расту, из године у годину. У пролеће и лето, они су зелени.

Велики листови дрвећа очајнички расту без сопствене слободне воље, сенчећи целу улицу. Зими листови постају жути, ломни, падају у гомилама, ноћу чак бивају спржени под уличним светиљкама, и када и они последњи отпадну, на гранама се може видети низ малих светлосмеђих јаја залепљених за њих. То је семе које су оставиле гусенице, смарагднозелени инсекти који гмижу, порасту на пролеће, живе у стаблу дрвета, у лето се везују за људско тело малим трном на леђима, који се не види али се може осетити, а бол и свраб на том делу коже човек једва може да поднесе. У лето, тајфун који настаје на површини Филипинског мора стиже у Шангај, а када наиђе тајфун, ветар и киша чисте гусенице са дрвећа, и могу се видети и одрасли и деца како их са мржњом дробе ђоновима. Њихове телесне течности су жутозелене, мале али лепљиве мрље на тротоару које се полако суше на сунцу, остављајући на тлу жутозелену, незнатно светлу боју, попут проливеденог отрова.

Живахни или мирни стамбени блокови испод стабала платана скупе су парцеле у Шангају, и још увек чувају блистави дух из периода када је тај део града деловао као изоловано острво. Са обе стране улице, куће у европском стилу са баштама одају да се у њима води удобан живот, и канализациони систем је веома добар, тако да оне никада нису тако дуго пуне влаге као на другим местима.

У тим блоковима, белоруска пекара, фотографски студио, западњачка апотека, балетска школа и козметички салон, јеврејска драгуљарница, продавница коже и крзна, ресторани, француска кафана, биоскоп, црквена школа и продавница слаткиша, шангајска плесна дворана, кројачка радња специјализована за западњачка одећа, новинарска канцеларија, позоришна и филмска компанија, књижара коју је отворио јапански интелектуалац, болница коју је отворио немачки лекар, и даље привлаче обожаватеље западњачког стила живота, посебно оне што у Шангај долазе из иностранства.

„Тог лета већ се продавао љубичасти сладолед марке снежана, исте густине као и обичан сладолед. Споља је био обавијен чоколадом. Продавао се и лед на штапићу, од црвеног пасуља, грашка, са кремом, и неки људи су лети волели да га једу како би се освежили. Продавци су штапиће с ледом стављали у дрвене кутије изнутра обложене памуком и продавали их по улицама. Често су користили мали комад дрвета којим су ударали по кутији. Звук којим се оглашавала продаја и данас је исти, једе се лед на штапићу, сладолед, тако је то“, рече Шаочанг Вei.

Да, још у детињству сам чула тај звук, лети, у Улици Вујуен, али то је било време Културне револуције. Човек који је продавао штапић са ледом подигао је поклопац дрвене кутије. Раширила се нека врста благог али хладног мириса, помешана са слатким мирисом османтуса,⁴ јер је мала количина османтуса

⁴ *Osmanthus heterophyllus* – зимзелени грм или ниже стабло из породице маслина. (Прим. прев.)

често додавана у лед на штапићу с грашком. Та врста кутије-комарника није имала одуран мирис фрижидера. Човек је увек брзо затварао кутију, плашећи се да хладноћа не нестане док сви штапићи са ледом не буду распродати.

„Атентат.“ Старац је говорио „да су се на улицама често дешавали атентати; понекад су слати људи из града Чунгћинг да би убијали издајнике владе из Нанђинга, а понекад су људи на страни Ђингвеи Ванга⁵ убијали људе из Комунистичке партије или људе на страни Чунгћинга.

Јапанска војна полиција, да би ухватила атентаторе, у било ком тренутку би блокирала саобраћај. Тада се атмосфера одмах мењала, па је изгледало да је опасност прошла. На улицама су постојале табле са знаком *Кока-Коле*, Шангај је већ имао фабрику *Масахиро*,⁶ и соду која се тада називала холандском водом и паковала у стаклене боце. „Биле су то плавичасте стаклене бочице. У прехрамбеним радњама Пекинжана у стакленим чашама се продавала кисела супа од шљива. Људи из Белорусије и провинције Шандунг у некадашњој Улици Сјафеи отворили су неколико малих руско-западних кухиња, снабдевајући Шангајце омиљеном салатом и боршчем. Салата се правила од куваног и ситно сецканог кромпира,

⁵ Кинески политичар, председник колаборационистичке владе која је сарађивала с Јапаном у Другом светском рату. (Прим. прев.)

⁶ Једна од истакнутих историјских зграда у Шангају коју је изградио британски бизнисмен 1892. год. (Прим. прев.)

куваног грашка, ситно исечених комада кобасице и јабуке, помешана с мајонезом. Боршч је говеђа супа с парадајзом, луком и кромпиром, веома густа. Али они који су много година живели у Русији никада нису јели такво руско јело у Москви или у Санкт Петербургу. Они су више попут шангајских западних јела измишљених у кухињи западњачког ресторана у Улици Сима.

„Увече су биле на снази узбуне за ваздушну опасност, исти звук сирене. Након што би чули знак за узбуну, сви су морали да спусте ролетне у кући, у страху од америчких авиона“, рече старац.

А ово сам већ раније чула. Једина реченица коју су Јевреји избегли у Шангај научили од шангајског дијалекта јесте: „Искључите светла.“ Прошло је толико година, а Дурнер, који је прилично рано отишао из Шангаја, а онда се из Сједињених Држава поново вратио у Беч, где се скрасио, још увек се сећао тога. Он је 1944. године живео у западном делу Улице Фусинг, где су га деца на улици звала старим чичом с великим носем.

Ајлинг Џанг је кроз зидине храма Ђинган пролазила обувена у светлоцрвене везене ципеле, а већ је била позната списатељка. У ратним годинама многи грађани Шангаја навикли су да у рату наставе свој живот, и деца која су одрасла у рату сматрала су да такви дани заправо представљају свакодневни живот.

Шангајски лист *Шенбао* је 9. јула објавио вести: непријатељски бродови у централном Пацифику уништили су више од педесет пловила; јапански војници на острву Сајпан настављају и шире борбу; непријатељски авиони су поново напали Кјушу⁷ и опет су лако одбијени; Јапан је ради одбране копна изградио гвоздени зид; Токио и остали градови су одлучили да евакуишу децу; на првој линији фронта у округу Фугунг у Бурми почиње жестока битка, а јапанска војска покушава да уништи непријатеља; данас су вежбе противваздушне одбране, саобраћај се контролише звуком, ноћу се спроводи строга контрола осветљења.

Како је лист *Шенбао* објавио, људи из високог друштва изван Комунистичке партије Кине не срчу кафу; *Whiteaway, laidlaw & Co. Ltd.*⁸ продаје изврсне производе за летњу сезону, укључујући нови модел електричног фрижидера, женске купаће костиме, прелепе мајице, првокласне кравате за одело, дечју летњу одећу, врхунске парфеме; ту је и оглас за кафић *Лейњи рај*, који се налази у улици Кинески мост Нанјанг, број телефона је 70219. Тог дана, у позоришту *Лансин* на репертоару је представа *Царица Цейијен Ву*,⁹ а у Великом међународном позоришту се изводи представа *Цаођин Вані*. Позоришна труппа кинеске туристичке организације одиграла је представу *Дама с камелијама*

⁷ Треће по величини јапанско острво. (Прим. прев.)

⁸ Позната британска робна кућа из прве половине 20. века, отвара на у многим градовима у Азији. (Прим. прев.)

⁹ Једина жена у кинеској историји која је законски преузела царску титулу. (Прим. прев.)

у Сједињеним Државама и у Кини, а позоришна трупа *Куан* је у Паризу извела представу *Чуні Лин*. Шангајска уметничка струковна школа, средња школа *Гинисин* и немачка школа за бабице почеле су да примају нове ученике.

Тога дана, 9. јула 1944. године, у улици недалеко од Улице Сјафеи, у породилишту које је отворио неки странац, рођена је једна девојчица. Западњачки лекар који је изнео дете пресекао јој је пупчану врпцу стерилним медицинским маказама, затворио рану лигатуром, и повио стерилном четвртастом газом.

Прича почиње од тренутка када девојчица још није ни отворила очи. Вруће лето у ратно доба, а мала беба је, опрана и чиста, на бутинама и врату имала мало светложутог пудера који је болница посебно правила за новорођенчад, а одржавао је тело сувим. То је једно обично дете. Дошла је на овај свет као прашина коју је дунуо ветар, ветар је удахнуо прашину у тофу¹⁰, тако да смо је случајно угледали. Увек сам желела да упознам свакодневни живот тог периода, управо зато што је она била део тог живота. Мирно је лежала у бело обојеном дрвеном кревету, очију натеклих баш попут брескве, подељених по средини дугим малим прорезом; беба с дугим трепавицама. Изгледала је тако јер је девет месеци била потопљена у мајчиној плодовој води. Управо тог дана је општинска Управа града Шангаја прогласила дан противваздушне одбране. Покаткад се могао чути звучни сигнал за ваздушну

¹⁰ Сир од соје, високопротеински прехранбени производ добијен згрушавањем протеина у сојиним млеку. (Прим. прев.)

опасност, тужан и висок тон, као да се извлачи из неке дуге шупљине која данима плаче да би прекрила тло, попут острва Цинг И,¹¹ кроз решеткаст стаклени прозор на којем су на пакпапиру била залепљена слова од пиринча, звук који се простирао кроз целу собу, али га она није била свесна.

Јаојао је рођена 9. јула 1944. године
у породицишту *Шангфу*.

Особа која се од почетка бринула о беби била је медицинска сестра. На сликама које су остале сачуване, може се видети да је то једна ружна старија девојка, с неколико зуба који су штрчали напоље, и с веома нежним изразом у очима, а пошто је била

¹¹ Острво у урбаном подручју Хонгконга. (Прим. прев.)

веома искрена, имала је лице попут јагњета рођеног јужно од реке Јангце. Животиње, као и људи, рађају се на различитим местима и имају различит изглед. У овом трендовском и слободоумном граду, она је била образована и говорила је енглески, неудата жена од каријере, јер да би имала самопоуздања, није била приморана да доживи понижење нежељене, уговорене удаје. У то време, постати пословна жена која може да живи самостално, није било једноставно. Али лекарка, медицинска сестра у болници, то није била реткост. На глави је носила белу капу за медицинске сестре у породилишту, кругу белу капу попут белог брашна за равиоле.

Девојчица је била друго дете Јинцу Шангтуан, филмске звезде у то доба.

Јинцу Шангтуан је била ониска жена рођена јужно од реке Јангце, веома лепа – то је био тај карактеристични тип јужњачке лепоте. У осамнаестој години она је с првим мужем и сином дошла у Шангај, заједно с ратним избеглицама. Као и многи који су касније у Шангају постали успешни, она је првенствено дошла у Шангај да би се сакрила у релативно безбедном окружењу Француске концесије, живећи у улици препуној људи, и само тражећи сопствени мир.

А затим јој се указала прилика скривена у животима обичних шангајских грађана испуњеним жељама и стварним дужностима. Када је отишла до фото-радње *Хеши* поред биоскопа *Каџај* да би радила као касирка, Ђинлуо Веи¹² је говорила дијалектом родног места

¹² Ђинлуо Веи – право име Јинцу Шангтуан. (Прим. прев.)

Чангђинг. Али власник фотографске радње Цуомин Хе, на први поглед свестан њене лепоте, извео ју је из хутунга¹³ до Улице Сјафеи да купи модерну одећу, гледајући је као оку пријатну вазу у продавници.

Не знам да ли се тај дан рачуна као онај када јој је Шангај дао прву лекцију, рекавши јој колико је одећа значајна за жену у овом граду. Од тада, поклањање пажње облачењу постао је њен домаћи задатак. Увек је трошила већи део прихода на куповину најразличитије одеће, а већина накита који је користила уз одећу била је лажна. Али ципеле су биле елегантне, у Шангају је 1948. године отворена продавница најпознатијих кожних ципела *Ланџані*, где су се за њу правиле ципеле по поруџбини, и где је оставила шаблон, направљен по облику свог стопала.

Након неколико година, Ђинлуо Веи је постала звезда Јинџу Шанггуан, која је на шангајској ривијери могла подједнако да игра у представи и глуми у филму, као легенда која се понекад појави у овом граду препуном могућности. Прва драма у којој је глумила био је сензуално-порно филм *Пала ружа*¹⁴. Играла је озбиљно, жудећи за успехом, а да би успела у лаким филмовима на шангајској ривијери тог времена, тражила је пут како да истакне своју лепоту. Да би боље изгледале пред камерама, она и друге глумице су повремено фотографима поклањале модерне кравате, стране цигарете, па иако су фотографи сматрали да нема потребе да им поклања ствари, она је и даље била пажљива према њима.

¹³ Назив за малу улицу или пролаз. (Прим. прев.)

¹⁴ Енгл.: *Fallen Rose* – филм снимљен 1941. године. (Прим. прев.)

Ишла је рано на посао, смејући се пратила колеге када су ишли на играње, вечере, и чак су господа задужена за осветљење у филмској компанији говорила да се она не понаша као звезда.

Када је трупа ишла у друге градове, путујући од луке до луке, она се изнова мешала с људима на рекама и језерима, како би јој било омогућено да свакодневно настави да глуми. Била је права посвећена глумица, која је давала све од себе да би могла да игра. Када је глумила огорчену слабу жену, на снимању би бризнула у плач и губила контролу. То је била легенда у шангајском стилу, када се гомила песка претвара у злато, свако зна кроз какву страшну ватру он пролази. Тог дана, када због узнемирености Јинџу Шангтуан није могла да настави снимање позоришне сцене, режисер је био веома зачуђен због њене скрханости. Онда је дошла глумица Џунгјинг Хуанг¹⁵ са саветом: „Пажљиво јој ставите шминку на лице, да се не поквари.“ Џунгјинг Хуанг, образована и идеолошки левичарски оријентисана активисткиња у шангајским левичарским уметничким круговима, након тога је погледала Јинџу Шангтуан, која се борила сама са собом, али су њене речи највише помогле.

Много година касније срела сам жену која је веома желела да успе, и која је сама дошла у Шангај. Наравно, преживела је много горчине и патње. Једном ми је рекла да понекад не би могла да се уздржи од плакања, а онда би усправила главу, и као да ставља капи за очи, сузе је задржавала у очној дупљи: „Кад се шминка на

15 Џунгјинг Хуанг – кинеска глумица и списатељка. (Прим. прев.)

лицу поквари, нико више не жели да те гледа!“ , рекла је. Не знам шта је Јинџу Шанггуан урадила тог дана, у филмском студију. Да ли се као и ова жена усправила, обуздавајући сузе? Је ли пустила да јој сузе теку попут капи за очи, и сачувала шминку на лицу? Касније сам чула да је она тад једноставно изгубила контролу; позвала је режисера кући на ручак, али му никада није рекла ни реч о томе зашто је тако плакала.

Имала је прелепе обрве и извајане усне, типичне за лепоту људи из Ђјангнана¹⁶. С танко извученим и високо подигнутим обрвама и оштром брадом изнад тврдог оковратника од златне жице на хаљини ћипао, изгледала је као паметна и софистицирана шангајска лепотица која у себи носи нешто од лепоте и кокетности проститутке и осећаја дужности младе девојке из малог дома у Ђјангнану. Зато су је режисери често бирали да игра шангајску куртизану, младу баку у породици бизнисмена, дрску жену скоројевића. Испод танко исцртаних обрва, њене паметне очи су одавале бриткост попут најфиније оштрице бријача, показујући да непосредност и искреност нису избледеле у паметној и префињеној младој урбаној жени, тако да је могла да игра у филму *Нека њоживи сујруја*¹⁷ – то су две ствари које сам заборавила у причи о жени из хутунга Шангајске концесије.

Када би спрала шминку у праху, исправила локне користећи уље за косу, њено лице би добило неоптужујући и невин изглед попут траве, са изразом

¹⁶ Ђјангнан – област јужно од реке Јангце. (Прим. прев.)

¹⁷ Енгл.: *Long live the wife* – филм по делу Ејлин Чанг, једне од најутицајнијих савремених кинеских књижевница. (Прим. прев.)

потиштености и панике у сенци испод јагодица – људи су претпостављали да лепотица пореклом из депресивног места Ђјангнан, без покровитеља, која није била страни студент, и која, ослоњена само на себе, пада и диже се на шангајском вашару таштине где влада закон џунгле, ту сенку носи дубоко сакривену у свом срцу. Играла је и усамљену жену, силовану радницу, очајну девојку која се немоћно бори са сломљеном судбином.

Године 1944. људи су је већ звали звездом, али на крају, колико људи је стварно гледало Јинџу Шанггун, мајку Јаојао, у филму *Нека њој живи сујруја*?

Да ли су осећали гламурозни сјај ове глумице која је играла у грубим сценаријима и светлуцавим и блиставим сценама? Као дијамант на брзину уграђен у зид необичне дрвене кутије, она је увек сијала сјајем неприлагођеним оку околине. Да ли је схватала да је њен прави таленат протраћен у шангајским филмовима тог времена? Је ли због тога често очајнички тражила прилику која би јој омогућила да њен таленат процвета? Оваква жеља често изгледа као нешто друго, на пример као жеља да попут Дје Ху¹⁸ игра у филму *Пали њраг*, да живи гламурозним животом велике звезде. Нарочито у тако блиставом месту као што је Шангај, живот поносних људи увек је условљен материјалним околностима као и реалношћу, тако да људи могу лако рећи да не разумеју која је разлика између то двоје.

¹⁸ Једна од најпопуларнијих кинеских глумица 20-их и 30-их година прошлог века. (Прим. прев.)

Јинцу Шанггуан (лево), мајка Јаојао,
у филму *Нека њој живи суйруја*

У то време она је напустила почетну базу у Улици Пуши бр. 236, алеју бр. 18, поткровље у којем је живела са супругом и првим сином, и удала се за човека који је стекао славу и репутацију у шангајској Опери. Скрасили су се у вили Јунгканг у Француској концесији, из бакарне славине у купатилу текла је хладна вода, а на малом комаду белог порцелана уграђеном у средини ручке на славини писало је слово Х. На белом порцелану славине за топлу воду писало је слово Т. Њен велики гардеробни ормар био је пун најразличитијих хаљина ћипао и марама које су ишле уз њих, џемпера с кратким рукавима, торбица, везених ципела и чарапа од стаклених влакана, као и панталона домаће израде. У то доба још није било рајсфершлуса, већ су панталоне на себи имале дуг низ дугмића који су их држали, затезали струк и истицали виткост.

Одећа се облачила једном до два пута пре него што се носила на прање и качила у ормар, а у офарбаном

ормару је био и прах одурног мириса. Повремено је у прах додаван мирис бело-плаве орхидеје, можда зато што ју је почетком лета она качила на плочицу с танком оловном жицом коју је стављала на ћипао, попут лепезе обложене белим цветићима. Продавачица цвећа с корпом од бамбуса у руци, која је стајала на углу, видевши лепо одевену жену како прилази, узвикивала је: „Бела орхидеја и гарденија.“

Та мирисна мешавина у гардеробном ормару јесте „реквизит“ који је шангајска филмска звезда из 1944. свакако морала да користи, посебно неко као што је била лепотица Јинџу Шанггуан, која је побегла из малог места и борила се за срећу на вашару таштине.

Отац девојчице, Ке Јао, писац који се вратио кући након студија у иностранству, био је неконвенционалан човек из града Сјамена, са косом што се пресијавала од воска и са ситним браздама заосталим од зупчастог чешља. Носио је бело одело у западном стилу и танак прслук на пруге, и у говору убацивао понеку енглеску реч. У Кину се из Сједињених Држава вратио са супругом.

На спрату зграде француске Генералне скупштине, поред Националног парка, налазила се мала елегантна сала – студенти леве струје Шангајског универзитета често су је изнајмљивали да би ту изводили енглеске драме; партијски људи су их гледали одоздо, а он је често водио супругу на представе. Био је главни аутор и уредник у часопису *Свети*, једином гласилу на енглеском језику у целој земљи у то време. Улагао је

много труда да би превео дела Лу Сина,¹⁹ и са њим је био блиско повезан.

Када је Лу Син умро, на сахрани у Универзалном погребном салону – у складу са западним обичајем да најбољи пријатељи и најближи рођаци подигну ковчег – Лу Синов ковчег су понели његови најближи ученици, а Ке Јао је био један од десет одабраних. Али његов добар пријатељ Банунг Лиу, аутор сентименталне поеме „Научи ме како да ми она не недостаје“, био је предмет исмевања једног Лу Синовог есеја, док је његовог другог доброг пријатеља и писца, Фу Јина, погубила Кинеска националистичка партија (Куоминтанг) у општини Лунгхуа града Шенцен.

Он сам је био један од веома активних интелектуалаца у Шангају, веома самоуверен: по цео дан се бавио оним што је волео, ни на црвеној ни на белој страни – нити је он то желео, нити су га они хтели. Због његове наклоњености Западу редитељи напредне мисли и таблоидни репортери називали су га „западно зло“, и чувши то, он је осећајући неправду говорио о сценаристи Цунгђијанг Хуангу, који је у то време глумио у Шангају, док га је Цунгђијанг Хуанг, млађи више од десет година, лако лупио по рамену и утешно му рекао: „Откуд си ти западно зло, господине Јао, ти си велико западно добро.“

Уместо да оде на универзитет и постане професор, попут већине студената повратника из иностранства, он се утопио у позоришну трупу *Кујан* као сценариста:

¹⁹ Један од најзначајнијих кинеских писаца 20. века и оснивач савремене кинеске књижевности на говорном, народном језику, али и на класичном кинеском. (Прим. прев.)

писао је историјске драме, а како сам чула, његова слава у то време није била мања од славе филмског режисера Цаолин Хуанга. Под јапанским надзором, уметници су нерадо изводили представе – нису могли да испоље истину стварног живота, нити су желели да постану глумци издајници. Историјска драма је постала последња одбрана уметника, и не зна се колико људи је у таквој драми заправо вежбало своју уметност, тражећи утеху за сопствене идеале. Историјска драма Ке Јаоа *Озлојеђени краљ* написана је у то време, а ова еуфемистична трагедија одмах је привукла најпознатије глумце и редитеље који су остали у Шангају. Јинџу Шанггуан је у њој играла собарицу. Упознали су се на проби у драмском клубу *Тијенфен*; његова супруга из Сједињених Држава 1942. године са дететом се вратила кући, а Ке Јао и Јинџу Шанггуан су се венчали у Пекингу.

Јинџу Шанггуан и Ке Јао,
млади родитељи

Јаојао је рођена управо у овом граду и у оваквој средини, као кап воде која је упала у слано море, са именом од миља Баобеи (беба) – тако су је звали, по енглеској речи *baby*, и сви су викали: „Баобеи“, „Баобеи“, као да говоре на исквареном енглеском.²⁰ Након много година, када су рођаци око ње, попут дрвеног чамца у води, разнесени снажним ветром, разбијени великим таласом а да није преостао чак ниједан комад дрвета, остала је да живи сама у том граду свуда остављајући своју тугу, а ти блокови кућа са густим хибискусом где је управо у руци држала последњи комад пиљевине, нису могли да је спасу. Али су јој дали утеху, не дозвољавајући јој да их напусти, опорући се смрти.

Када је Баобеи изашла из болнице, она госпођица, медицинска сестра, оставила је посао и заједно са дететом и Јинцу вратила се њиховој кући, где је постала професионална дадиља која се бринула о беби. Такође је водила рачуна и о Јинцуином животу, а Јинцу Шанггуан ју је звала секретарицом.

„Баобеи, брзо поједи јаја, када се охладе нису укусна и тешко се варе.“

„Баобеи, треба да свираш клавир, да те мама чује кад дође кући.“

Служавка ју је увек тако звала.

Са шест година је кренула у основну школу под званичним именом: Јао Јао. Ипак је носила презиме

²⁰ Енгл.: *pidgin english* – пиџин енглески најпре се говорио у Гуангдунгу, тј. у Кантону, а касније и у другим трговачким градовима, а служио је за споразумевање између Кинеза и британских трговаца, још од 1664. године. (Прим. прев.)